

СУЧАСНЕ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ КАТЕГОРІЇ «РОЗВИТОК» У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПТУ «МІСЦЕВИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ»

MODERN PHILOSOPHICAL AND LEGAL UNDERSTANDING CATEGORY “DEVELOPMENT” IN CONTEXT OF CONCEPT “LOCAL DEVELOPMENT IN UKRAINE”

Оксін В. Ю.

кандидат юридичних наук,
перший заступник директора

Науково-дослідного інституту публічного права

e-mail: 6222410@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-6080-7752>

Стаття присвячена розкриттю сучасного філософсько-правового розуміння категорії «розвиток» задля можливості формування правильного наукового розуміння концепту «місцевий розвиток в Україні». За переконаннями автора, філософсько-правова природа терміну «розвиток» слугує основою, базисом логіко-змістової структури аналізованого ним концепту.

Вказана проблематика у окремих аспектах вже аналізувалась як зарубіжними вченими, так і вітчизняними, однак їх наукові роздуми не стосувались предмету даного дослідження, а слугують основою для обґрунтування авторських наукових позицій.

Відзначено, що термін «розвиток», хоч і регулярно вживається у правовій та науковій доктрині, однак не має чіткого та одноставного трактування.

Під ідеалом сутнісного розуміння концепту «місцевий розвиток» розуміється максимально прийнятний категорійно-понятійний його зміст, підтриманий більшістю науковців світу як достовірне знання про дане правове явище.

У результаті проведеного аналізу автором визначено, що розвиток – це спірне поняття, яке ніколи не матиме єдиного трактування, адже завжди будуть різні погляди на те, що таке розвиток і у якому напрямі та яким чином необхідно його здійснювати. Однак це не означає, що науковці, у результаті проведення наукових досліджень, не вправі сформулювати власну думку щодо його сутнісного розуміння. Від так, автор вважає, що сучасне філософсько-правове розуміння категорії «розвиток» можна викласти так: ідеєвмісний процес перетворення кількісних та якісних змін, ініційований людиною (колективами) для певного покращення перебігу закономірних явищ соціальної синергетики. З розумінням вказаного, місцевий розвиток в Україні визначено як комплексну систему впровадження змін, концепційна сутність яких об'єднує спільні скоординовані дії заінтересованих суб'єктів правовідносин, спрямованих на інноваційне перетворення економічних, соціальних, культурних та екологічних станів, орієнтованих на утвердження базових цінностей демократичного суспільства на певній місцевості.

Ключові слова: збалансований розвиток, місцеве самоврядування, місцевий розвиток, публічне адміністрування, розвиток, територіальні громади.

The article is devoted to the disclosure of modern philosophical and legal understanding category "development" in order to form a correct scientific understanding of concept "local development in Ukraine". According to the author, the philosophical and legal nature of the term "development" is basis of logical and semantic structure of the concept analyzed by him.

This issue has already been analyzed in some aspects by both foreign and domestic scientists, but their scientific reflections did not relate to the subject of this study, but serve as a basis for substantiating the author's scientific positions.

It is noted that the term "development", although regularly used in legal and scientific doctrine, but does not have a clear and unanimous interpretation.

The ideal of essential understanding of the concept of "local development" means the most acceptable categorical and conceptual content, supported by most scholars of the world as a reliable knowledge of this legal phenomenon.

As a result of the analysis, the author determined that development is a controversial concept that will never have a single interpretation, because there will always be different views on what development is and in what direction and how it should be implemented. However, this does not mean that scientists, as a result of scientific research, are not entitled to form their own opinion about its essential understanding. Thus, the author believes that the modern philosophical and legal understanding of the category of "development" can be stated as follows: the idea-based process of transformation of quantitative and qualitative changes initiated by man (teams) to improve the natural phenomena of social synergy. Understanding this, local development in Ukraine is defined as a comprehensive system of change, the conceptual essence of which unites joint coordinated actions of stakeholders aimed at innovative transformation of economic, social, cultural and environmental conditions, aimed at establishing the basic values of a democratic society in a certain area.

Key words: balanced development, development, local development, local self-government, public administration, territorial communities.

Постановка проблеми. Рух, динаміка та статика, ріст, оптимізація, модернізація, розвиток – що це за правові феномени? Чи може не правові, а дуалістичні? Яка глибина їх сутності? Чим є вихідний пункт їх категорійно-понятійного розуміння як складових певного концепту? А, власне, що таке «концепт»?

Всі ці питання є «вічними» з позиції предмету вивчення філософії права, особливої теоретичної дисципліни, що вивчає особливості філософського підходу до права, обґрунтовує базові положення окремих наук, підводячи їх під свої «граничні підстави», виявляючи їхній зміст [1, с. 12].

Задля осягнення істинного розуміння та сутності концепту «місцевий розвиток в Україні», вкрай актуальним є розгляд філософсько-правової природи терміну «розвиток» як основи, базису логіко-змістової структури аналізованого концепту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вказана проблематика у окремих аспектах вже аналізувалась як зарубіжними вченими (наприклад, Chambers, R; Penguin Rist, G; Sen, A), так і вітчизняними серед яких зокрема: М. Горлача, О. Данильян, О. Дзьобань, А. Капліна, Ф. Константинов, В. Кременя, С. Максимов, С. Сегеда, С. Сита, Е. Таскин, А. Ткачук, І. Фролов, Л. Чорна та інші. Однак їх наукові роздуми не стосувались предмету нашого дослідження, а слугують основою для обґрунтування наших наукових позицій.

Метою статті є розкриття сучасного філософсько-правового розуміння категорії «розвиток» задля можливості формування правильного наукового розуміння концепту «місцевий розвиток в Україні».

Виклад основного матеріалу дослідження Слід розуміти, що юриспруденція, вивчаючи закономірності функціонування чинного права, описує право таким, яким воно

е, а філософія права – таким, яким воно повинно бути. На основі цієї ідеальної правової норми філософія права оцінює дійсну правову реальність. Важливо підкреслити, що філософія права прагне не просто пояснити правову реальність, яка протистоїть людині, а зрозуміти цю реальність [1, с. 13].

У більшій мірі це дослідження присвячене саме пізнанню етимологічної складової концепту «місцевий розвиток» у реалізації чого слугуватиме підхід філософської рефлексії як «специфічний тип конструювання, відображення мисленнєвої реальності» [2, с. 171] задля пошуку ідеалу його сутнісного розуміння.

До речі, слово «ідеал» в повсякденному його вживанні асоціюється з чимось досконалим і бездоганним. При цьому мало хто здатний назвати точні характеристики ідеалу і визначити його. Узагальнено можна сказати, що крізь призму діяльнісного підходу, ідеал, можна визначити як активну (діяльну) форму суспільної свідомості, організуючу безліч індивідуальних свідомостей навколо рішення однієї нагальної проблеми (виклику часу, порядку денного і т.д.) [3].

Відповідно, ідеал сутнісного розуміння концепту «місцевий розвиток» є максимально прийнятний категорійно-понятійний його зміст, підтриманий більшістю науковців світу як достовірне знання про дане правове явище.

Уточнимо, що термін «розвиток», хоч і регулярно вживається у правовій та науковій доктрині, однак не має чіткого та одностайного трактування.

Немає єдності наукової думки щодо категорії «розвиток» зокрема через те, що багато вчених мають різні уявлення про те, чим він є насправді. У минулому це слово значною мірою асоціювалося з економічним зростанням та процесом просування вперед. Так вважали Світовий банк та МВФ [4], які заохочували економічні реформи, які повинні були призвести до розвитку в країнах, що знаходяться на перехідному етапі становлення.

Вчений Р. Чемберс також пов'язував розвиток із просуванням уперед, але його визначення було настільки розмитим, що за його баченням розвиток можна було описати як «добрі зміни» [5]. Однак це спонукає до виникнення ще більш значних суперечливих запитань, зокрема: а що таке хороші зміни? І навіть, що таке добрі?

Насправді, дійсно, більшість людей розглядають розвиток як позитивне слово з добрими намірами. Це пов'язано з виходом людей із бідності та покращенням якості їх життя. Однак є і протилежні думки. Так, наприклад, ріст дуже негативно описує розвиток як «загальну трансформацію та руйнування природного середовища та соціальних відносин з метою збільшення виробництва товарів, пристосованих за допомогою ринкового обміну до платоспроможного попиту» [6, с. 448]. Тут акцентовано увагу на глибоких наслідках розвитку, які часто залишаються поза увагою людини.

Є також автори, які розглядають розвиток через свободу. Наприклад, А. Сен припускає, що політична свобода, свобода можливостей та свобода доступу – це лише декілька свобод, які можуть призвести до розвитку [7]. Це цікавий погляд, оскільки він зосереджений не лише на економічному зростанні.

Для більш ґрунтового розуміння усього вище зазначеного, уточнимо, що ідея розвитку знаходить своє відображення у принципах історизму й є однією з провідних у всій історії філософії, природознавства та суспільствознавства [8, с. 454]. Аналіз наукової літератури свідчить, що категорія «розвиток» була й залишається предметом вивчення представниками багатьох наукових шкіл і напрямів: меркантилістами, фізіократами, засновниками класичної політекономії, економістами неокласичного напрямку, представниками інституціоналізму, неокейнсіанства, посткейнсіанства та науковцями сучасних напрямів теорії економічного [9, с. 111] та правового розвитку.

За загальним правилом розвиток, як поняття, тлумачиться, як зміни. Звичайно, зміни можуть бути позитивні, очікувані, а й можуть бути, як ми вже виявили, негативними, неочікуваними [10, с. 6]. З точки зору філософського осмислення розвитку важливим є відтворення загальних характеристик усього різноманіття зв'язків і процесів реальності і як наслідок – виникнення нового якісного стану об'єкта [11, с. 58]. У філософському словнику поняття «розвиток» подано як закономірні якісні зміни матеріальних та ідеальних об'єктів, що характеризуються як незворотні і спрямовані [12, с. 492]. Лише одночасна наявність усіх властивостей відрізняє процес розвитку від інших змін: оборотність змін характеризує процеси функціонування (циклічне відтворення постійної системи функцій); відсутність закономірності характерно для випадкових процесів катастрофічного типу; при відсутності спрямованості зміни не можуть накопичуватися, і тому процес втрачає характерну для розвитку єдину, внутрішньовзаємозалежну лінію [11, с. 58].

Ми долучасомось до визначення розвитку, як здійснення змін на краще, зазвичай у сенсі підвищення економічного, соціального, екологічного добробуту та якості життя громадян [10, с. 6]. Однак перш ніж стати невід'ємною частиною культури, науки і економіки, ця категорія пройшла через століття та епохи [13, с. 15] задля того, щоб сьогодні процеси розвитку характеризувались нелінійністю, багатоваріантністю (альтернативністю), стохастичністю, непередбачуваністю, конструктивною роллю хаосу (безладдя), випадковістю у виникненні нового [14].

Доцільно підтримати думку С. Сегеди відносно того, що визначати розвиток лише як матеріальною складовою буде неправильно. Так, розвиток природи і всіх процесів і явищ, що в ній відбуваються, ґрунтується на матеріальних чинниках. Тобто такий розвиток базується на постійній взаємодії і перетворенні кількісного та якісного. Проте розвиток людини, суспільства, економіки, мистецтва, науки, культури, медицини, техніки та інших галузей неможливі без ідей. А ідея – це результат розумової діяльності людини, її мислення. І саме ідея завдяки інтелектуальним здібностям людини (розуму) перетворюється на матеріальний об'єкт. Доказом цього є існування і розвиток людської цивілізації, науки і техніки, медицини, освіти, культури і мистецтва та інших сфер. Звідси виходить, що ідеалістична і матеріалістична площини розвитку є невід'ємними і взаємообумовлюючими. Логічно, що домінування матеріалістичних компонентів життя людини (матеріальні потреби) відбувається за низького розвитку суспільства і навпаки. В суспільстві, де первинні потреби людини задоволені, матеріальна і духовна (ідеальна) сторони розвитку є рівнозначними і рівноправними [13, с. 16].

Висновки. Розвиток – це спірне поняття, яке ніколи не матиме єдиного визначення, адже завжди будуть різні погляди на те, що таке розвиток і у якому напрямі та яким чином необхідно його здійснювати. Однак це не означає, що ми, у результаті проведеного аналізу, не можемо сформулювати власну думку щодо його сутнісного розуміння.

Від так, ми прибічники думки, що сучасне філософсько-правове розуміння категорії «розвиток» можна викласти так: ідеєвмісний процес перетворення кількісних та якісних змін, ініційований людиною (колективами) для певного покращення перебігу закономірних явищ соціальної синергетики. З розумінням вказаного, місцевий розвиток в Україні слід визначати як комплексну систему впровадження змін, концепційна сутність яких об'єднує спільні скоординовані дії заінтересованих суб'єктів правовідносин, спрямованих на інноваційне перетворення економічних, соціальних, культурних та екологічних станів, орієнтованих на утвердження базових цінностей демократичного суспільства на певній місцевості.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Філософія права* : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін.; за ред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2009. 208 с.
2. Чорна Л. В Ідеал у колі розуміння філософської рефлексії. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2016. Вип. 10. С. 171-173.
3. Таскин Е. «В сравнении»: Что такое идеал? Версии Канта и Гегеля. 2017. CONCEPTURE. URL: http://concepture.club/post/rubrika_2021/v-sravnenii-cto-takoe-ideal-versii-kanta-i-gegelja
4. International Monetary Fund (2013) factsheet The IMF and the World Bank. URL: <https://www.imf.org/external/np/exr/facts/imfwb.htm>
5. Chambers, R. (1997) Responsible Well-being: A Personal Agenda for Development. *World Development*, 25(11), pp. 1743-1754.
6. Penguin Rist, G (2007) Development as a Buzzword. *Development in Practice*, 17(4-5), pp. 485-491.
7. Sen, A. (1999) *Development as Freedom*. Oxford: Oxford University Press.
8. Константинов Ф.В. *Философская энциклопедия*. М. : Наука логики, Синети, 1967. Т. 4. 592 с.
9. Сита Є. М. Еволюція поглядів на категорію «розвиток». Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 23. С. 111-114.
10. Ткачук А. Ф. Місцевий та регіональний розвиток. Участь громадян у місцевому розвитку. Практичний посібник для практичних людей. К. : ІКЦ «Легальний статус», 2012. 144 с.
11. Капліна А.С. Поняття «розвиток» у категоріальному апараті теорії розвитку. Збірник наукових праць східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. 2012. №24(2): Менеджмент. С. 57-64.
12. Фролов И. Т. *Философский словарь*. М.: Политиздат, 1987. 592 с.
13. Сегеда С. А. Методологічні основи категорії «розвиток»: філософський аспект. *Економіка та держава*. 2018. № 10. С. 14-22.
14. *Філософія* : підручник; за заг. ред. Горлача М. І., Кременя В. Г. Харків : Консум, 2001. 672 с.